

В.В. Шерстюк

РОЗВІДКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛТАВСЬКОЇ обл. У 2009 р.

In 2009, a selective archaeological prospecting was conducted at several territories in Poltava Oblast, predominantly in Hlobyne, Lokhvytsya, Poltava, and Shyshaky Regions. In addition to barrows survey, a series of settlements of various epochs, from the Neolithic Age to the Late Mediaeval period, were discovered.

Упродовж 2009 р. здійснені вибіркові розвідки в Полтавській обл. Суцільному обстеженню піддані окремі території для виконання програми з підготовки «Зводу пам'яток історії і культури України», інколи у співпраці з органами внутрішніх справ для перевірок фактів можливої незаконної приватизації пам'яток археології. На деяких здійснені охоронно-рятувальні роботи.

Глобинський р-н. Основні розвідки здійснені на землях Іваново-Селищенської сільради. Обстежено заболочену, порізану меліоративними каналами долину обох берегів р. Хорол, єдиний раз охоплену розвідками у середині 1960-х рр. (роботи В.І. Непріної та Є.В. Махно). Виявлено п'ять різночасових поселень від епохи неоліту до козацького часу біля сіл Іванове Селище, Демченки та Романівка.

Привертає увагу неолітичне поселення (пункт IV) між селами Іванове Селище та Романівка, на лівому березі р. Хорол. На протилежному боці річки розміщується різночасова пам'ятка Іванове Селище I, відкрита Є.В. Махно. На площі близько 50 × 100 м зібрана репрезентативна добірка ліпної кераміки неолітичного часу, що відповідає двом культурно-хронологічним групам — дніпро-донецькій та ямково-гребінцевій. Серед знахідок є вироби з кременю. Знайдено вінце давньоруського горщика XI ст., що свідчить про сезонне використання долини нижньої течії Хоролу киеворуським населенням як ресурсно-господарської зони (рис. 1, 9—18).

Виявлено також цілу низку селищ і тимчасових стійбищ початку пізнього етапу бронзової

доби, т. зв. пам'яток малополовецького типу. З п'яти обстежених пунктів матеріали вказаної епохи виявлені на всіх, причому на багатьох (I—III, V) вони переважали. Особливістю цих пам'яток є величезна кількість потрошених кісток тварин на поверхні та в культурному шарі та попеляста структура ґрунтів. Серед них є малопотужні (з незначним культурним шаром, пункти I і IV), певно, нетривалі або сезонні, та з культурними нашаруваннями до чи понад 1,0 м (пункти II, V). Розміри варіюють від зовсім незначних (50 × 70 м) до доволі великих — площею близько 1 га.

Найбільша добірка кераміки малополовецького типу походить з пункту V і представлена фрагментами горщиків, переважно товстостінних, з дуже потовщеними краями вінець, прикрашених наліпними валиками середніх і великих розмірів, а також прокресленими лініями чи прогладженими вертикальними широкими борозенками (рис. 1, 1—8).

Виявлені в нижній течії р. Хорол старожитності малополовецького типу є найсхіднішими пунктами цієї групи, які доповнюють низку вже відомих поселень носіїв цієї культури по Удаю та Сулі на Полтавщині.

Шишацький р-н. Невеликі рятувальні роботи проведени на території нововиявленого пункту (стійбища) фіналу бронзової доби — Ковалівка I біля однойменного села.

На ділянці невеликої дюни (близько 20 × 25 м) зібрана колекція знахідок, переважно фрагменти ліпної кераміки, що походили з огумненого похованого ґрунту (супіску еолового походження). За типологічними та морфологічними ознаками посуд (тюльпаноподібні горщики і на зразок банок), стилем орнаментації (наколи з перлинами-негативами, проколи, відбитки та вдавнення пальцями, насіч-

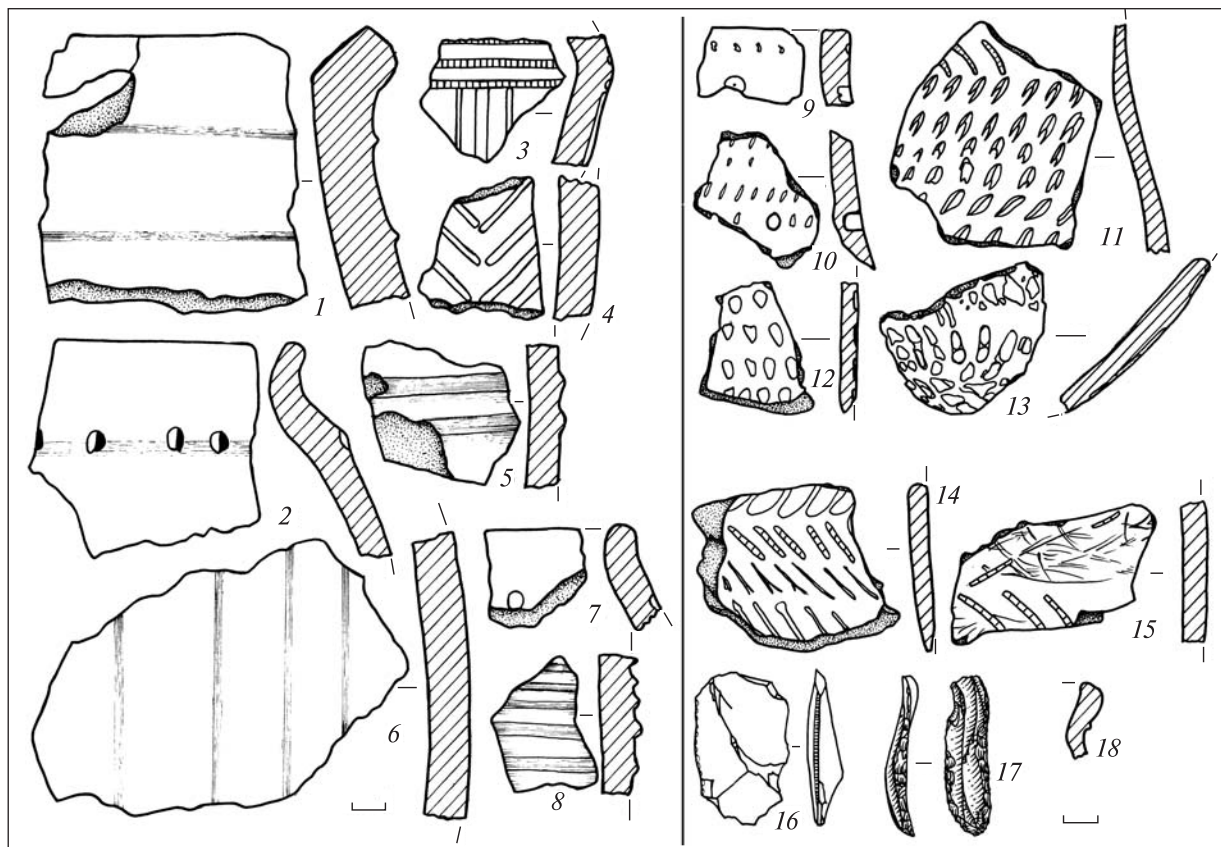

Рис. 1. Іванове Селище, пункти V (1–8) та IV (9–18). 1–15, 18 — кераміка; 16, 17 — кремій

ки) пункт можна віднести до числа тимчасових стійбищ носіїв бондарихинської культури (рис. 2, 1–8).

Викликають інтерес фрагменти тонкостінного (певно, столового) посуду, що за стилем орнаментатії (прокреслення в поєднанні з відбитками зубчастого коліщатка-штампа), мають паралелі серед чорноліських старожитностей (рис. 2, 9–11).

Лохвицький р-н. При обстеженні території Вирішальненської сільради оглянуто більшість раніше відомих пам'яток, а також виявлено низку нових, переважно курганних могильників. Засвідчено доволі непогану збереженість курганів цього мікрорегіону. Цікавою є знахідка у просторі між двома курганами, що зрослися полами (група X в околицях с. Вирішальне), кам'яного товкача-розтирача (рис. 3) епохи ранньої бронзи, здебільшого катакомбної культури. Він може походити з розораної вхідної ями катакомби.

Обстежені на цій території пам'ятки поставлені на облік і паспортизовані.

Полтавський р-н. В околицях сіл Тахтаулове і Жуки Тахтаулівської сільради відкрито низку селищ та пунктів скіфської доби, зосереджених на невеликій площі, по краях схилу та на

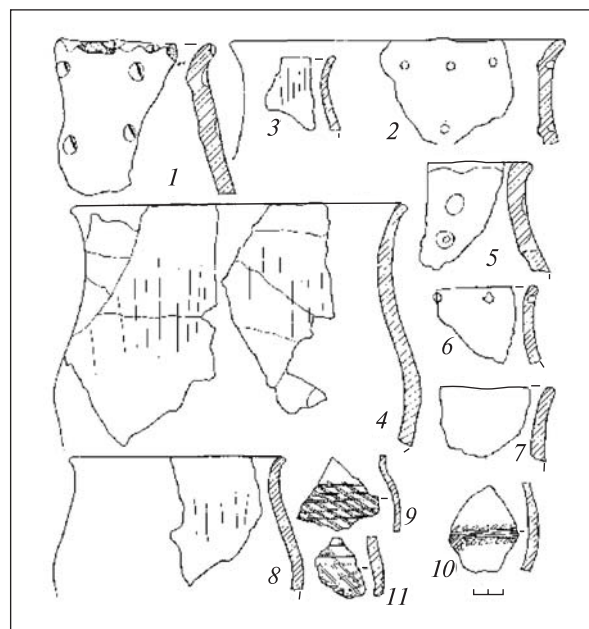

Рис. 2. Ковалівка. Поселення бондарихинської культури, кераміка

плато корінного берега Побиванського струмка — лівої притоки р. Полузир'я.

Пункт I. Селище скіфської доби на краю та дещо вглиб схилу лівого берега струмка позначене рядом незначних за розмірами зольників

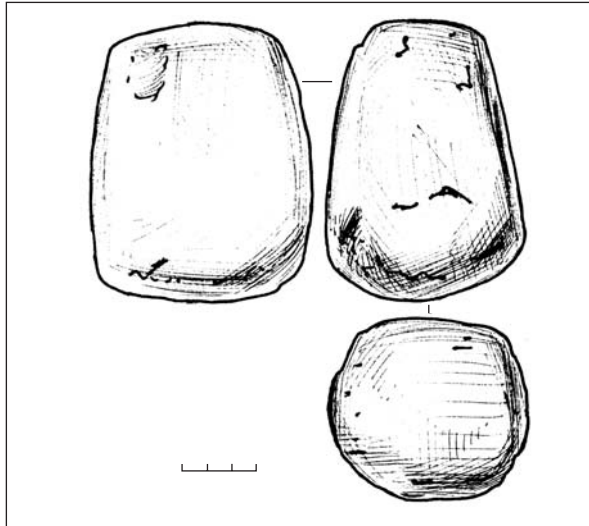

Рис. 3. Вирішальне. Група курганів Х. Кам'яний товчач-розтирач

і незначною кількістю неякісної столової лискованої кераміки, фрагменти античного посуду майже відсутні. Ці факти свідчать на користь датування пам'ятки розвинутим етапом скіфської доби у Поворсклі.

Пункти II і III репрезентують наступний етап розвитку культури. На них зовсім немає чорнолískованої кераміки та валикового орнамен-

ту на горщиках, але багато уламків античного тарного посуду. Потужність нашарувань незначна за великої площі поширення культурних решток. Безумовно, ці селища належать до пізньоскіфського етапу.

Незвичними видаються топографічні умови розміщення найбільшого пізньоскіфського селища в околиці с. Жуки (пункт II): воно розташоване в долині малої лівої притоки р. Полузир'я, на краю плато корінного берега.

Видається можливим простежити етапи розселення в мікрорегіоні у скіфську добу — від мисових «зольничних» селищ на корінних берегах великих та середніх річок у ранній період (річки Ворскла і Полузир'я) до поселень без попилиць на плато середніх і дрібних річок.

Новосанжарський р-н. Розвідки проведено на території Круто-Балківської, Богданівської, Нехворощанської та Драбинівської сільрад. Оглянуто більшість відомих курганних пам'яток та зафіксовано нові. На поверхні одного з курганів (с. Крута Балка) виявлено зруйноване поховання культури багатоваликової кераміки — кістки людини та розвал горщика.

Загалом у 2009 р. на території Полтавської обл. обстежено понад 200 пам'яток широкого культурно-хронологічного діапазону.

